

Juryrapport laureaten 2022

Het kan niet genoeg gezegd worden: juist nu, juist dit jaar, met de oorlog in Oekraïne, blijkt weer hoe belangrijk een Europa is dat haar literatuur vrij durft uit te wisselen, toegankelijk gemaakt door vertalers en niet gehinderd door grenzen, omdat onze gemeenschappelijke belangen hopelijk altijd groter zullen blijven dan onze verschillen. Juist nu, juist dit jaar, met de eigenlijk al niet meer verwachte aanslag op Salman Rushdie, blijkt weer hoe essentieel het is dat we het schrijvers mogelijk maken hun werk te creëren en te publiceren in een veilige, vrije ruimte.

Daarbij zijn het niet alleen de boeken die herkenbaar refereren aan de actualiteit die ons veel kunnen vertellen over de wereld om ons heen en over ons gedeelde menszijn. Ook dat zou een beperking zijn, een grens. In de literatuur als voertuig van de verbeelding gaat het ook om onze vrijheid van maken en interpreteren; om een werkelijkheid die duizelingwekkend veelzijdig weerspiegelt én gevierd wordt; om het pure spel waardoor we in aanraking komen met onvermoede kanten van onszelf en van de ander.

Uit een voortreffelijke shortlist hebben wij dan ook gekozen voor een boek dat in eerste instantie misschien een onneembare vesting lijkt. Een trilogie die even speels als erudiet is, die het digitale en het analoge moeiteloos weet te verbinden. Een fantastisch boek dat laat zien wat literatuur vermag: juist door de verbrokkeling en versnippering het hoofd te bieden en te laten zien dat wat ogenschijnlijk fragmentarisch is, op zichzelf staat, rondzingt, plotseling contact maakt en een amalgaam vormt dat onverwachte eigenschappen blijkt te hebben. Een boek dat, zou je kunnen zeggen, een *browse*-ervaring biedt die de concurrentie met het wereldwijde web glansrijk wint, namelijk zonder de kater na afloop en de leegheid in je hoofd.

De *Nocilla-trilogie* bestaat uit drie delen. Het eerste biedt nog enigszins traditionele (korte) verhalen. In het tweede boek treden vreemde, buitenissige elementen op – die gebracht worden alsof ze volstrekt normaal zijn: een man die computers verzamelt, de harde schijven onder water bewaart; afbeeldingen op stoeptegels die over de hele wereld terugkeren; twee kinderen die in Rusland in een ondergronds gangenstelsel ronddwalen. Het derde deel is in zekere zin één verhaal waarin de schrijver zichzelf als personage opvoert en zich bezighoudt met een Project. Het eindigt ermee dat het Project strandt en de man achterblijft met een persoon die A.F. Mallo heet. De laatste pagina's zijn in stripvorm.

Wat een wonderlijk geheel! Soms heeft het zelfs iets pesterigs. Kijk maar hoor, wat je ermee doet, of er samenhang, betekenis is of niet, lijkt de auteur te zeggen.

Hij voert een eigenzinnig experiment uit, met taal, en met werkelijkheid, zonder de regels ervan te verklappen. De *Nocilla-trilogie* gaat over een andere manier van kijken, een die de lezer meeneemt in een manier van denken die hier en daar moeite kost, zelfs

kan irriteren: wat moet ik met die onzin, ik snap dit niet. En dan, ineens, gloort er toch betekenis, krijg je er plezier in en daar kun je zowel de auteur als jezelf voor bedanken.

We hebben gekozen voor dit boek omdat het zo'n bijzondere leeservaring is, een zeer gewaagd én geslaagd experiment. Een waaier van verhalen, een caleidoscopische verzameling levens, een opsomming van reëel-bestaande wetenschappelijke en particuliere 'verzonnen' theorieën die je wel of niet snapt – en dat maakt eigenlijk niet uit. Het is een spel, een opdracht, een eindeloze verzameling waarin de verhalen groter en kleiner worden, als de weggeworpen schoenen die achteloos in een boom hangen – en niemand weet precies waarom.

De vertaler, Adri Boon, heeft hier een ware *tour de force* geleverd, want met al die losse fragmenten, citaten, verwijzingen, tekstsoorten in verschillende stijlen, en niet te vergeten een heel lange zin in het laatste deel, moet het een hondsmoeilijke klus zijn geweest. Maar wat een souplesse, wat een beweeglijkheid ook in de vertaling; nergens stukt het, je struikelt niet. En zoals voor alle literatuur geldt: juist die eenvoud is moeilijk. De meeste korte verhaaltjes lezen vlot weg, maar zijn zorgvuldig gecomponeerd en bespelen vele registers. In het Nederlands moeten al die registers, al die misschien wel of misschien niet met elkaar verbonden draden, al die citaten en verwijzingen zichtbaar gemaakt worden, en net zo klinken als in het origineel. Dat vergt belezenheid, maar ook groot inlevingsvermogen en inventiviteit.

Wij hopen dat dit unieke boek door deze bekroning een groter publiek bereikt. In de *Nocilla-trilogie* wemelt het van de mensen die afwijken, die anders kijken, anders waarnemen, die zich storten op onmogelijke projecten, hun hele leven wijden aan wat we onzinnig zouden kunnen noemen, ware het niet dat juist de toewijding aan het onmogelijke en nutteloze, ogenschijnlijk zinloze te zien is als een sterke reactie op het dictaat van het nut, de vermarkting van al het menselijke, van al het levende. Kijk, roept de *Nocilla-trilogie*: het kan echt nog alle kanten op, met de zin en onzin van ons bestaan. Laten we aan het verbeelden, denken, scheppen slaan. Laten we iets maken. Omdat het kán. Omdat we in de kern creatieve scheppende wezens zijn. Zo laat de *Nocilla-trilogie* een diep engagement met het leven zien.

Tot slot zouden we bij deze bekroning ook onze waardering willen uitspreken voor kleine uitgeverijen, zoals Koppert, die het experiment aandurven, juist met onbekende en als moeilijk te boek staande auteurs, én voor de boekhandelaren die hun klanten op die uitgaven willen attenderen. Schrijvers, vertalers, uitgevers, boekhandelaren, lezers – ze vormen een keten met een gezamenlijke verantwoordelijkheid, een onmisbaar spoor dwars door Europa.

*De jury van de Europese Literatuurprijs 2022:
Manon Uphoff (voorzitter),
Hans Maarten van den Brink, Fons Plukker, Ilja Velthuis en Martine Vosmaer.*

5 november 2022